

”זרע לבטלה – העוון החמור ביותר בתורה – הלילה וחס”

הנה בהמשך למאמר הקודם, שבו ביארנו את ענין האיסור של הוצאת שכבת זרע, ”לבטלה”, הבטחתי שאעמוד על הזיותיהם של מי שסר מדרך אבותינו, ופסק בלשונו, שענין זרע לבטלה זה העוון החמור ביותר בכל התורה כולה. ולא רק שפסקו כן, אלא בספר התופת שנקרא, ”זוהר”, שכולו חושך גמור, העליל לומר שאין על עבירה זו תשובה. כן כן, שמעתם נכון, מלבד שהאומר על כל עבירה מסויימת, שאין עליה תשובה, נמצא זה מחרף ומגדף כלפי ה' יתעלה שמו וכלפי תורתו.

בנוסף, עצם זה שספר האופל בחר להעמיד דווקא את העוון הכי קשה לעמוד בניסיונו, והכי קל ליפול בו, בתור העוון החמור ביותר בתורה, זה מעיד על טירוף הדעת, ועל כוונת מכיין להכשיל כאן עם שלם בהזיות ובלבולים, ומה שיוביל בסופו של דבר להתפקרות מן התורה והמצוות להמון העם, בחושבם שעשו עבירה כה חמורה שהיא החמורה ביותר בתורה, ואף אין עליה תשובה.

ועל מנת להבין הכל היטב, עלינו לבאר כמה דברים:

א) מדוע הווי ההזיות חירפו וכתבו על איסור מדרבנן, שהוא העוון החמור ביותר בכל התורה כולה?

ב) מה באמת העוון החמור ביותר בכל התורה כולה?

ג) מדוע ספר האופל משקר ואומר שעל עוון זרע לבטלה אין תשובה?

ד) על מה צריך לחזור בתשובה, וכיצד חוזרים בתשובה כמו שצריך?

ה) מדוע דימו הווי ההזיות שעוון זרע לבטלה הוא העוון החמור ביותר בתורה, וכיצד שנו כדרכם בדברים פשוטים?

”ש”ע – עוון זרע לבטלה, העוון החמור ביותר בתורה – מה??”

כתב בספר שולחן ערוך (א”ה הלכות אישות סימן כג סעיף א): ”אסור להוציא שכבת זרע לבטלה, ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד”. ע”כ. והנה, שוב השולחן ערוך כדרכו, נמשך אחר פיתויו של ספר האופל המאגי והפגאני, כמו שכתב בעצמו בחיבורו (בית יוסף אבן העזר סימן כג): ”... כתוב בספר הזוהר שחמור עון הוצאת זרע לבטלה מכל שאר עבירות שבתורה לכן צריך לזוהר ממנו מאד”. ע”כ. נמצא שמקורו של הש”ע להעמיד שעוון זרע לבטלה הוא העוון החמור ביותר בתורה, הוא מדברי ספר האופל הטמא. אמנם, זו אינה שגגה, מכיין שבעל השולחן ערוך היה בקיא היטב בתורה, במצוות, ובכללי התלמוד. ולכן, כיצד אפשר להעלות על לב אנוש של

יהודי אמיתי הצמוד למסורת הזו"ל ולתורה הטהורה, שעוון שלא נזכר בתור איסור לכשעצמו בתנ"ך, יהיה יותר חמור מכל עבירות שבתורה? היתכן כדבר הזה? אין זה אלא שינוי מדברי תורה וגילוי פנים בתורה שלא כהלכה.

"העוון החמור ביותר בתורה – מינות ועבודה זרה":

ואין שום אזכור בכל התורה כולה, שעל עוון זרע לבטלה ה' יתברך יעניש את עם ישראל, או העניש אותם על כך בעבר, ואפילו לא את היחידים. שכן עיקר אזהרת ה' בתורה, באה בעיקר בראש ובראשונה על עניני עבודה זרה ומינות, כמו שאמר (דברים פרק כ פסוק יח - כ פרשת עקב): "וּזְכַרְתָּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתֵּן לְךָ כָּח לַעֲשׂוֹת חַיִּל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה: וְהָיָה אִם־שָׁכַח אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִלְכָתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֲעַדְתִּי כִבְסֵם הַיּוֹם כִּי אֲבַד תֵּאבְדוּן: כְּגוֹזִים אֲשֶׁר יְיָ מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כִּן תֵּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֵיכֶם". ע"כ. ונמצא כי העוון החמור ביותר בתורה, שבו יקרא האדם שונא, צר, אויב, וקודח אש, הוא עוון עבודה זרה ומינות. וכיצד בספר ש"ע הפך היוצרות?

גם כאשר אמר ה' את הקללות, נקט ה' בתורתו במפורשות, שהקללות יבואו על עבודה זרה ומינות, כמו שאמר (דברים פרק כח פסוק יג - טו פרשת כי תבוא): "וַיִּנְתְּנֵךָ יְיָ לְרֹאשׁ וְלֹא לְזִנְבִי וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה בִּי־תִשְׁמַע אֱלֹהֵי־מִצְוֹתַי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת: וְלֹא תִסּוּר מִכֹּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וְשְׂמֹאל לְלִכְתּוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִקְטִינוּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִיגְךָ". ע"כ. במילים אחרות, אצל ה' יתברך והעולם שברא, ועל פי התורה שנתן, העוון החמור ביותר בתורה, הוא עוון עבודה זרה ומינות.

וכן אמר בעשרת הדברות (שמות פרק כ פסוק א - ו פרשת יתרו): "וַיִּדְבֵר אֱלֹהִים אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֹא־יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדָם כִּי אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵינָי אֶת־עַל־בָּנָיִם עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאֵי: וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לֹא־חִבֵּי וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי".

ואם עוון זרע לבטלה זה העוון החמור ביותר בכל התורה, כיצד עוון זה אפילו לא נזכר בעשרת הדברות? ודע כי מצאנו לדברי רבינו הטהור הרמב"ם, שמסיק בדעה שאינה משתמעת לשני פנים, וסובר בדעתו, שכל חרון אף החמור שבתורה, כלומר, כל הצרות שנחשבות לחמורות שבתורה, וכל מה שקרה לאבותינו מן הגזירות הקשות והאיומות, הם תוצאה של מינות ועבודה זרה. כלומר, עם ישראל לעולם לא יקבל גזירות ותוצאות כלליות הרסניות על מעשיהם, אלא דווקא בעבור מינות ועבודה זרה.

וכמו שכתב בלשונו (ספר מורה הנבוכים חלק א פרק לו): "... דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בעבודה זרה לבד [כל שכן בדברי מינות, שחמור יותר מן העבודה זרה. כמבואר בדברי רבינו בספרו זה], ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא עובד עבודה זרה לבד. אמר ועבדתם אלהים אחרים וכו' וחרה אף ה' בככם, פן יחרה אף ה', להכעיסו כמעשה ידיכם, הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם, כי אל קנא וכו', מדוע הכעיסוני בפסיליהם בהבלי נבר, מכעס בניו ובנותיו, כי אש קדחה באפי, נוקם הוא לצריו ומשלם הוא לאויביו, ולמשלם לשונאיו, עד הורישו את אויביו, אשר שנא ה' אלהיך, כי כל תועבת ה' אשר שנא, וזה הרבה משיסופר, אלא כאשר תעבור על כל מה שיש מזה הענין בכל הספרים תמצאהו [שמדובר בעבירות של מינות ועבודה זרה]". ע"ב.

כלומר, אפילו יום השבת הטהור, ששקול כנגד עבודה זרה, לכאורה אפילו חילולו ברבים, אינו מעלה אש וחמה, ואינו נקרא האדם אויב ה' בחילולו זה, אלא רק בעבור עוון עבודה זרה. אע"פ שמי שמחלל שבת ברבים איבד את חיי העולם הבא, בכל זאת אע"פ ששקול כנגד עבודה זרה, עדיין לא נחלל בגדה, "וחרה אף", שיבואו בעקבות כך תוצאות הרסניות לעם שלם. והרי כתב רבינו (רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה טו): "השבת ועבודה זרה כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובניו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם". ע"ב. ושימו לב ללשונו של רבינו, שרק השבת ועבודה זרה, שקולים כנגד שאר כל מצוות התורה. ולכן, כיצד ניתן להעלות על לב ולומר, שעוון זרע לבטלה, שאיסורו מדרשה של חכמים במקראות, יהיה עוון החמור ביותר בכל התורה כולה?

וראו קוראים נעימים את לשונו של רבינו הטהור במורה הנבוכים (חלק ראשון פרק לו): "... ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך [=כל זמן שיעלו על ליבך מחשבות של] גשמות [כלפי הבורא יתברך, שתחשוב בדעתך שיש לו יד, רגל, רוח, מקום וכו', ואפילו כמובנים ורבדים רוחניים], או [שתחשוב בדעתך כלפיו יתברך שיש לו] מאורע ממאורעות הגוף [=כל סוגי ההרגשים למיניהם, כולל ההנאות, השמחות, העצב, הכעס, וכל כיוצא בו, ואפילו יאמר האומר, שאין לו יתברך מאורע הדומה בדיוק למאורעות הגופים, אלא אצלו יתברך מדובר ברובדים דקים ורוחניים, כל זה מינות נמורה ואין לך חלק לעולם הבא, ובודאי כן] הגך מקנא, ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר, [ההינדך] חמור מעובד עבודה זרה בהרבה". ע"ב. ושימו לב ללשונו החריפה. ובודאי וללא שום צל של ספק, כי עוון עבודה זרה ומינות, הם הם העוונות החמורים ביותר בכל התורה כולה. שכן תכלית ומטרת התורה וכל מצוותיה באו על מנת שלא נעבוד עבודה זרה.

כמו שכתב רבינו (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "והיסוד החמישי שהוא יתעלה הוא אשר ראוי לעבדו ולרוממו ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ואין עושין בן למה שלמטה ממנו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות וכל מה שהורכב מהן, לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם אין להם שלטון ולא בחירה אלא רצונו יתעלה, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכונו המחשבות וניחו כל מה שזולתו.

וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה. ע"כ. ושימו לב ללשונו של רבינו, "רוב התורה באה להזהיר על זה!" להזהיר על מה? על עבודה זרה ומינות, שהאדם לא יעבוד נבראים אחרים, או ישויות, או תפיסות שנוגדות את מהות האל ומציאותו חלילה והס. ולכן פשוט הדבר וברור, שעון זרע לבטלה, הוא לא העון החמור בכל התורה כולה.

היפוך היוצרות של השולחן ערוך:

ומה שכתבתי שהש"ע נהג, "היפך היוצרות", הרואה יראה כמה דברינו מכוונים היטב, מכיון שבספר ש"ע בהלכות עבודה זרה, השמיט המון ענינים מהותיים והכרחיים של עבודה זרה. ולכן בשולחנו לא קרא להלכות עבודה זרה בשם זה, אלא הביא שם וכינוי המורה על הבעיה כביכול של עבודה זרה, כאילו ענין זה טמוע ומוטמע רק בשייכות לגוים שאינם יהודים, וקרא לזה "דיני אלילים", ולדעתי נוצר שינוי זה בכוננת מכיון, ולא קרא לזה, "הלכות עבודה זרה", מכיון שמין המילים, "עבודה זרה" משתמע, שכל פגם מחשבתי לגבי תפיסת ומציאות האל, הוא נחשב זר לבורא יתברך, כמו כל עבודה זרה.

אמנם כאשר הוא כתב בלשונו עניני עבודה זרה בתור, "דיני אלילים", ייחס העבודה זרה רק לעובדים בפועל אלילים ולצורתם, ולא נתן מקום לעבודה זרה הטמועה במחשבה, בסגולות, בעין הרע מאגית ופנאנית, וכן לא נתן מקום לבאים אחריו להבין, כי תפיסות שגויות במהות האל, חמורות בהרבה יותר מהאלילים עצמם!

במילים אחרות, הש"ע היפך היוצרות, ובמקום להעמיד את עון העבודה זרה בראש ובראשונה בספרו, ובמקום לומר שזה הוא העון החמור ביותר בכל התורה כולה, לא רק שהוא לא כתב כן, אלא השמיט המון מיסודות דת האמת הנוגעים לעבודה זרה ומינות, שבהם הרחיב רבינו הטהור הרמב"ם. וכן השמיט המון מהלכות עבודה זרה הנוגעות למחשבת האדם ותפיסת מציאות האל משולחנו, וכל זה נעשה בכוננת מכיון על מנת לא להכעיס את יושבי ועובדי הפרצופים אנשי צפת המקובלים שר"י.

והראיה והמופת לזה, כי כאשר הטור דיבר בנושא זה, כתב כך (ספר ארבעה טורים מהדפוסים הראשונים - טור יורה דעה - אחר שנת הדפסה רמ"ז עמוד 50 באוצר החכמה מספר הספר 152834 - צילום טופס הספריה הלאומית בטורינו - מקום הוצאה - אישאר) בתחילת עניני עבודה זרה: "הלכות עבודה זרה". וכן הבית יוסף בדפוסים הראשונים כתב (דפוס ראשון ספר בית יוסף עמוד 145 ונציה שנת הדפסה שי"א - מספר ספר באוצר החכמה 164729 - עמוד 169) כך, "סימן קלט - הלכות עבודה זרה" - "עבודה זרה אסורה בהנאה". ע"כ. והנה אתם רואים, כי כאשר נכתב ספר בית יוסף, הוא כתב מפורש, "עבודה זרה", ולא שינה לכתוב "דיני אלילים". ואיך ישנה ממי שכתבו כל הגאונים והראשונים?

אבל כאשר כתב את השולחן ערוך, ויושבי צפת הארורים המקובלים רואים אותו מוציא ספר חדש בעצמו אשר אינו מבוסס רק על כתבי הטור, לא הסכימו לו לכתוב, "הלכות עבודה

זרה", או שפחד הוא וחשש לכתוב ולהעמיד הדבר בלשון "עבודה זרה", ולכן הוכרח, והיה צריך לייחס העבודה זרה רק לאילילים, מהסיבה שעם ישראל לא טמוע בעבודת אילילים [=אלא בעבודת פרצופי המקובלים המינים שר"ן]. ומה גם שקל לדבר נגד האילילים, מכיון שדבר זה מצוי אצל הגוים הערלים ומוכח ומוחש, כמו שקל להמון מדרשני הדור לדבר רק על אמונה ובטחון מבלי לעורר אותם על העבירות המצויות בידיהם, ולכן בדפוסים הראשונים של השולחן ערוך נכתב כך:

(א) "הלכות עבודה אילילים – דיני אילילים וביטולה" (שולחן ערוך בין הדפוסים הראשונים – משנה מלשון "עבודה זרה" – ללשון – "עבודת אילילים" – "דיני אילילים" – ויניציאה הרפסה שכ"ז מספר ספר באוצר החכמה 622182 – עמוד יז ב).

(ב) "דיני אילילים" – דפוס ראשון של השולחן ערוך – הופך היוצרות מלשון "עבודה זרה" ללשון – "דיני אילילים" – (מהדורת קרקוב שנת של"ח – שמ – מספר ספר באוצר החכמה 53585 – עמוד לט ב).

(ג) בדפוסים המאוחרים יותר, חירפו עוד יותר, וכתבו גם בלשון הטור בכותרות, "הלכות עבודת כוכבים", כאילו עבודה זרה נתונה רק לגוים, כלומר לאלו העובדים את הכוכבים. והקורא לעולם לא יכול לחשוב או לעלות בדעתו, כי עבודה זרה יכולה להיות טמועה אצל היהודים, מדוע? מכיון שכאשר השולחן ערוך מעמיד שעבודה זרה נתונה רק לאילילים, ועם ישראל כולו רחוק מן האילילים, כיצד יחשבו או יעלו על ליבם כי יש עוד סוגים של עבודה זרה הטמועים בעם ישראל? ומכאן הדרך קצרה ללכת אחר ספר האופל המאגי והפגאני!

"זיוף כתבי רבינו הטהור":

וגם המדפיסים המינים הרשעים כרבות השנים, זייפו את כתבי הרמב"ם [=ודבר זה שמנו לב בכתיבת מאמרים אלו, ולכן אם תמצא בהמון מאמרים שהבאנו את לשון הרמב"ם וכתבנו "עבודת כוכבים", זהו זיוף! וצריך להיות כתוב, עבודה זרה], ובכל מקום שהרמב"ם כתב, "עבודה זרה", שינו לעבודת כוכבים, כי המינים יודעים ומרגישים את מינותם, אמנם אינם רוצים להצטייר כמינים, ולכן שלחו יד בלשון רבינו, ושינו הדברים מלשון של עבודה זרה, וכתבו "עבודת כוכבים", כאילו דברים אלו מיוחסים רק לעובדי הכוכבים! עד שהוציאו [=הרב יוסף קאפח, הרב מקבילי וכו'] את כתבי היד של רבינו הטהור, והיום ברור הדבר שטוייחו הדברים בכונת מכין.

ושימו לב לשינוי המובהק (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב): "עיקר הצווי בעבודת כוכבים [=במקור כתבי היד כתוב, "עיקר הצווי בעבודה זרה"] שלא לעבוד אחד מכל הכרואים לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב ולא אחד מארבעה היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהן, ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה הרי זה עובד כוכבים. וענין זה הוא שהזהירה תורה עליו ואמרה ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש וגו' אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים, כלומר שמא תשוט בעין לבך תראה שאלו הן המנהיגים את העולם והם שחלק ה' אותם לכל העולם להיות חיים והווים ואינם

נפסדים כמנהגו של עולם ותאמר שראוי להשתחוות להם ולעובדן, ובענין הזה צוה ואמר השמרו לכם פן יפתה לבבכם, כלומר שלא תטעו בהרהור הלב לעבוד אלו להיות סרסור ביניכם ובין הבורא". ע"כ.

וכיצד ניתן לומר, עיקר הצייווי בעבודת כוכבים, ולאחר מכן לומר, "שלא לעבוד מלאך", האם כוכב הוא מלאך? אלא מה? המינים והצאצאים שלהם, כל כך מפחדים שנחשוב או נעלה על לב את הלכות עבודה זרה על ליבנו, ובעקבות כך נחכים ונלמה, שספר הזוהר הטמא, הסגולות המאגיות, עין הרע פגאנית, וכל ההבלים שטיפחו המינים לחיקם, נבין אנו כי הכל שקר הוא! ולכן שינו בחוצפתם ובידם הרעה מלשונו של רבינו הטאהור, וכתבו "עבודת כוכבים!" על מנת להטמיע במחשבתינו, כי עיקר אוהרה זו אמורה לגבי הגוים, או ליהודים שהולכים אחר הכוכבים והדומה לזה!

ולכן הטור והשולחן ערוך לא רואים לנכון להביא את הדברים הבאים שכותב הרמב"ם בספרם, מכיון שהוא משמיט ושומט המון הבלים שבספריהם! וכותב רבינו בעניני עבודה זרה (שם הלכה ט): "ספרים רבים חברו עובדי עבודה זרה [=במהדורות המזוייפות נכתב, "עובדי כוכבים"] בעבודתה [=כמו המקובלים ש"י וספר זוהר הרקוב והטמא, שלימד כיצד לעבוד עבודה זרה], היאך עיקר עבודתה ומה מעשייה ומשפטיה, צונו הקדוש ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה, ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור, שנאמר אל תפנו אל האלילים, ובענין הזה נאמר ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא אף על פי שאין אתה עובדה שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהן עושין שנאמר ואעשה כן גם אני". ע"כ. וגם כאן המינים שינו הדברים וכתבו, "עובדי כוכבים", על מנת שהקורא יחשוב שרק ספרי הגוים אסורים בכתביה.

אבל ספר מינות שנכתבו על ידי יהודים מינים, לעולם לא יוכל לטעות או לכתוב דברי מינות. ועצם זו המחשבה, זה החורבן הגדול.

וכבר הזהיר על זה שלמה המלך ואמר (קהלת פרק ז פסוק כט): "לִבְדֹּךָ רָאָה זֶה מִצְאָתִי אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בְקִשׁוֹ חֲשֹׁבוֹת רַבִּים". ולאחר מכן מצאנו שכתב הרמב"ם באגרותיו: "החולי הגדול והרעה החולה, שכל הדברים שימצא אדם כתובים [בספר], יעלה על ליבו בתחילה שהם אמת, וכל שכן אם יהיו ספרים קדמונים, [וכל שכן] אם נתעסקו אנשים רבים באותן הספרים, ונשאו ונתנו בהן. מיד יקפוץ דעתו של נמהר [כסיל כמו בדורינו אנו, לומר], ש-אלו [ודאי] דברי חכמה [הם], ויאמר בלבו, וכי לשקר עשה עט סופרים [כלומר לחינם ישב מישוהו וכתב חיבורים? לא יכול להיות שהשקיע כל כך ויצא ממנו שקר!], [ויאמר הקורא עדי], [וכן] בחינם נשאו ונתנו [גדולי עולם] אלו, באלו הדברים?

[ו]דע לך אתה הסובר דעה מופסדת זו, כי זאת היא [הסיבה] שאבדה מלכותינו והחריבה בית מקדשנו, והאריכה גלותינו, והגיעתנו עד הלום. שאבותינו הטאו ואינם, לפי שמצאו ספרים רבים ... שדברים אלו עיקר עבודה זרה [הם], וטעו ונהו אחריה, ודמו שהם חכמות מפוארות ויש בהן

תועלת גדולה. ע"כ. וגם בדורינו אנו ובדורות הקודמים, נכתבו ספרים, נכתבו מגילות, ונשאו ונתנו גדולי עולם באותם ספרים, ופלפלו בחכמות סרק, שאין בהם שום תועלת, ולהיפך הוא הנכון, ימצא שם מינות קשה והחמורה ביותר שהיתה מבריאת העולם. ולכן היה חשוב למינים לשנות ולכתוב, "עובדי כוכבים", שלא נחשוב ונעלה על לב, כי יהודי מסוגל לכתוב ספרי מינות קשים ביותר מן הגוים. אמנם ראינו, כי ספרי הקבלה הארורה חמורים יותר מן הנצרות שר".

ושימו לב להלכה הבאה שממנה פחדו מאוד המינים (הלכה ג): "וכל הלאוין האלו בענין אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודה זרה [=הזוייפים נכתב, "עבודת כוכבים"] וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה, ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיה דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו.

כיצד פעמים יתור אחר עבודה זרה [=בזיוף נכתב, "עבודת כוכבים"], ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא שמא אינו, מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור ופעמים בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המדות שידין בהן עד שידע האמת על בוריו ונמצא יוצא לידי מינות, ועל ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים, כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת, כך אמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות, ולא זו אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא אין בו מלקות.

מצות עבודה זרה, כנגד המצות כולן היא שנאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וגו' ומפי השמועה למדו שבעבודה זרה הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה בעבודה זרה [=בזיוף נכתב, "כל המודה בעבודת כוכבים", ומכאן היה משתמע, שרק המודה בעבודת הכוכבים, הוא הכופר בכל התורה כולה, אמנם מהלשון האמיתית שנאמר, "כל המודה בעבודה זרה", זה אומר שכל מי שמודה בדברים שהם זרים לתורת ה', למחשבות מינות וכו'], כופר בכל התורה כולה וכל הנביאים וכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם שנאמר מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, וכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה כולה וכל הנביאים וכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם והוא עיקר כל המצות כולן.

.... כל המודה בעבודה זרה [=בזיוף נכתב, "עבודת כוכבים"] שהיא אמת אף על פי שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, ואחד העובד עבודה זרה ואחד המגדף את ה' שנאמר והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף, לפיכך תולין עובד עבודה זרה כמו שתולין את המגדף ושניהם נסקלין, ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודה זרה ששניהם כופרים בעיקר הם. ע"כ.

ומוכח לך אתה הקורא, כמה הש"ע היפך היוצרות, ובכך מנע מעם ישראל את ייעודו ואת תכלית ומטרת התורה. ולכן בוודאי וללא ספק, עוון זרע לבטלה הוא לא עוון החמור ביותר בתורה, אלא עוון ואיסור מדרבנן, אמנם לא איסור קל, מכיון שמוליך את האדם לבהמות גדולה.

"רצה - אחד העונות החמורים בתורה":

והנה גם עוון רצה, שנזכר בעשרת הדברות באזהרה ולא, "לא תרצח", הוא אחד העונות החמורים ביותר בתורה. אלא שעוון רוצח שונה בתוצאותיו הכלליות, כי רק על עבירות של עבודה זרה ומינות בא חרון אף לעולם. אמנם זה הרוצח, דינו קשה ביותר, כמו שכתב רבינו (רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד הלכה ט): "... ואין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתת בית דין אלא אם נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו, שאע"פ שיש עונות חמורין משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים, אפילו עבודה זרה [=יש בה דימוי ענק לשופך דמים והשחתת ישובו של עולם, בכל זאת מי שעובד עבודה זרה עוד חי ויכול לתקן], ואין צריך לומר עריות [=הבא על אשת איש או אחותו, שזה יותר קל מן העבודה זרה, אמנם גם בזה יש צד של השחתת העולם במעט, שכן רבינו כותב, "ואין צריך לומר", משמע שעריות וחילול שבת יותר קל מן העבודה זרה] או חילול שבת אינן כשפיכות דמים, שאלו העונות הן מעבירות שבין אדם לחקב"ה, אבל שפיכות דמים מעבירות שבינו לבין חבריו, וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה ולא יצילו אותו מן הדין שנאמר, "אדם עשוק בדם נפש וגו' [=אלא אם כן עשה תשובה]. צא ולמד מאחאב עובד ע"ז שהרי נאמר בו, רק לא היה כאחאב, וכשנסדרו עונותיו וזכויותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא עון שחייבו כלייה, ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו, אלא דמי נבות שנאמר ותצא הרוח ותעמוד לפני ה', זו רוח נבות, ונאמר לה תפתה וגם תוכל והרי הוא הרשע, לא הרג בידו אלא סיכב קל וחומר להורג בידו". ע"כ.

למדנו מדברי רבינו הללו:

א) עוון עבודה זרה זה העוון החמור ביותר בתורה. וכיצד אני יודע זאת? מתוך שכתב רבינו, "שאע"פ שיש עונות חמורין משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים". ומה לדעתו של רבינו יותר חמור משפיכות דמים? כותב מפורש בלשונו, "... אפילו עבודה זרה, ואין צריך לומר עריות או חילול שבת אינן כשפיכות דמים". כלומר, לדעתו של רבינו, עבודה זרה זה הוא העוון החמור ביותר. ולאחר מכן, איסורי עריות וחילול שבת.

והראיה, שלאחר ההלכה הזו רבינו כותב, "המינים, והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה עבירות להכעיס אפילו אבל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה מין, והאפיקורוסין, והן שכופרין בתורה ובנבואה, מישראל, מצוה להרגן, אם יש בידו כח להרגן בסייף בפרהסיא הורג, ואם לאו יבוא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן. כיצד, ראה אחד מהן שנפל לבאה והסולם בבאה, קודם ומסלק הסולם ואומר לו הריני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך, וכיוצא בדברים אלו". ע"כ. ושימו לב, שרק על המינים מישראל ועובדי עבודה זרה מישראל

או מי שעושה להכעיס, הדין הזה אמור ומכאן אתה למד שוב, שעוון עבודה זרה ומינות זה הוא העוון החמור ביותר בתורה!

ב) אע"פ שדינו של רוצח קל יותר מעבודה זרה. בכל זאת רוצח זה עוון חמור מאוד, שהרי משחית ישובו של עולם.

וכעת דבר חשוב לשים לב אליו בדברי רבינו, רבים משווים את עוון זרע לבטלה לרוצח ממש, כלומר שהורג ילדים בזה שמוציא זרע לבטלה. ונסמכים על מה שאמרו בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת נדה דף יג עמוד א): "דא"ר יוחנן: כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה, שנאמר וירע בעיני ה' (את) אשר עשה וימת גם אותו. רבי יצחק ורבי אמי אמרי: כאילו שופך דמים שנאמר הנהמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים, אל תקרי שוחטי אלא סוחטי. רב אסי אמר: כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתוב התם על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן ... ואמר ר' אלעזר: מאי דכתיב יריכם דמים מלאו – אלו המנאפים ביד". ע"כ.

והנה לאמיתו של דבר, כל אלו האזהרות של החכמים, הם לשון, "גזומה" על מנת להרחיק את האדם מעוון זה. כי המוציא שכבת זרע לבטלה, אינו חייב מיתה באמת. והמוציא שכבת זרע לבטלה, אינו שופך דמים. ולכן חז"ל נוקטים, "כאילו", מכיון שהוא משחית את מה שעתיד ויכול להיות ממנו זרע של קיימא. ולכן נוקטים בלשון, "כאילו". ולפיכך הרמב"ם אינו כותב על עוון זרע לבטלה, "חייב מיתה", מפני שהוא מבין שכל אלו הם הרחקות חכמות מאוד של חכמים להפחיד את המון העם בעוון שלא נזכר איסור בתנ"ך, ויבואו לזלזל בו, ולכן הוצרכו חכמים למצוא פסוקים המתאימים לדברי הפחדתם.

ואם היה עוון עבודה זרה כמי ששופך דמים, מדוע הרמב"ם לא מנה עוון זה כאן בהלכות רוצח והורג הנפש? אלא בוודאי שהמוציא שכבת זרע לבטלה הוא אינו רוצח הלילה וחס ולא הורג ילדים, וכל בלבולי הדעת והשבכל של המקובלים המינים שהחמירו בענין זה הוא הבל הבלים גדול מאוד המוליך את עם ה' אחר התנהו ויהבלו!

"על מה נחרב בית המקדש?"

על פי פשטי המקראות, לא נחרב בית המקדש אלא בעבור עוון עבודה זרה. אמנם חז"ל דורשים ואומרים (תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד א): "בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה, ודבר ובצורת בא, ובני אדם אוכלין ואינן שבעין, ואוכלין לחמם במשקל ... בעון שבעת שוא ושבעת שקר וחילול השם וחילול שבת – חיה רעה רבה, ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטין, והדרכים משתוממין ... בעון שפיכות דמים [=רצח ממש] בית המקדש חרב, ושכינה מסתלקת מישראל ... בעון גילוי עריות ועבודה זרה והשמטת שמיטין ויובלות – גלות בא לעולם, ומגלין אותן, ובאין אחרים ויושבין במקומן, שנאמר כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתוב ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה וגו' וכתוב ולא תקיא הארץ

אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב ונתתי את פגריכם וגו' וכתוב והשמותי את מקדשיכם וגו'". ע"כ. נמצא, כי חז"ל מבינים, כי עבירות אלו של שפיכות דמים וגילוי עריות, גורמים לאדם להמשך אחר העבודה זרה, וכהבנת רבינו הרמב"ם, להביא להשחתת העולם. ככל אופן מבואר יוצא, שלא נחרב בית המקדש על הוצאת שכבת זרע לבטלה. ולא מצינו שום שיח כזה שבא גלות לעולם באופן כללי על הוצאת שכבת זרע לבטלה.

"לשונות של חז"ל הביאו לומר שעוון זרע לבטלה העוון החמור ביותר?"

ואם תאמר שאותם אלו שפסקו שעוון זרע לבטלה הוא העוון החמור ביותר בתורה, מכיון שחז"ל אמרו, "כאילו שופך דמים", "כאילו עובד עבודה זרה", ונמצא כי עוון זרע לבטלה לדעת חז"ל יותר חמור משניהם, מכיון שיש בו גם שפיכות דמים, וגם עבודה זרה. הנה דבר זה היה יכול להיות נכון, אם חז"ל לא היו אומרים, "כאילו", כי פירוש המילה כאילו, הוא ענין הדמיון המחשבתי על מנת לתת מוסר לאדם לא לעבור על עוון זה. אבל בוודאי שאם אדם עבר על הוצאת שכבת זרע, אין ספק שאינו רוצח, ואינו עובד עבודה זרה חלילה וחס.

ולא רק ענין "כאילו" הוא זה העונה על כך שזה לא העוון החמור ביותר בתורה, אלא אם חז"ל היו משתמשים בביטוי זה רק לגבי הענינים האלו בלבד, היינו אומרים שיש מקום לאותם טועים לשנות בדבריהם.

אמנם, כעת אציג לפני הקוראים, שמי שיטען שזרע לבטלה הוא העוון החמור ביותר בתורה מאותם לשונות של חז"ל, יצטרך גם לפסוק בענינים אחרים כמו שפסק בענין עוון זרע לבטלה. ומטרתו בכל זה, הוא להעביר מסר לקורא, שפסיקה זו של הש"ע, לא באה אלא רק בעקבות הליכתו אחר ספר הזוהר הטמא והארור, ואין לו שום סמך בחז"ל עליהם השלום.

דוגמה א':

אמרו חז"ל בתלמוד (בבלי מסכת ברכות דף לא עמוד ב): "אמר רבי אלעזר: מכאן, לשיכור שמתפלל כאלו עובד עבודה זרה". ע"כ. והאם בעקבות אמרה זו של חז"ל, מישוהו פסק ששיכור המתפלל זה העוון החמור ביותר בתורה? לא! כולם מבינים שזה רק מוסר השכל ותו לא.

דוגמה ב':

אמרו חז"ל בתלמוד (בבלי מסכת פסחים דף קיה עמוד א): "ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדות - כאילו עובד עבודה זרה". והנה, שמירת המועד, כלומר כל מה שאסור לעשות מלאכה במועד, כל זה איסור של חכמים, על מנת שהאדם יהיה עסוק בקדושת המועד. האם בעקבות אמירה זו של רבי אלעזר, מישוהו פסק בספרו, שהמבזה את המועדות זה העוון החמור ביותר בתורה? בוודאי שלא!

דוגמה ג':

אמרו חז"ל בתלמוד (ירושלמי מהדורת ונציה מסכת בבא מציעא פרק ה דף י טור ד ה"ח): "אמר רבי יסא, בוא וראה כמה סמיות עיני מלוי רבית, אדם קורא לחבירו עובד עבודה זרה ומגלה עריות ושופך דמים ומבקש לירד עמו לחייו, והלה שוכר העדים והלבלר ואומר להן בואו והעידו שכפר במקום, ללמדך שכל המלוה בריבית כופר בעיקר, רבי שמעון בן אלעזר אומר יותר ממה שכופרין בעיקר כופרין שעושיין התורה פלסטרן ואת משה טיפש ואומר אילו היה יודע משה שכך היינו מרויחין לא היה כותבו. רבי עקיבא אומר קשה הריבית שאף הטובה רבית הרי שאמר ליקח לו ירק מן השוק אף על פי שנתן לו מעותיו הרי זה רבית רבי שמעון אומר קשה הריבית שאף שאילת שלום רבית לא שאל לו שלום מימיו ועל שלוה ממנו הקדים לו שלום הרי זה רבית וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ואינו מלווין בריבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך". ע"כ. ושימו לב לדימוי העצום של חז"ל למי שמלווה בריבית, "עבודה זרה", "מגלה עריות", "שופך דמים"! ועוד אמרו, שכל הצלוה בריבית, נחשב ככופר בכורא יתעלה שמו!! האם לא ראוי לכתוב בעקבות דימויים אלו, "העוון החמור ביותר בתורה"?

דוגמה ד':

אמרו חז"ל בתוספתא (מסכת יבמות פרק ה הלכה ה): "ר"ע אומר כל השופך דמים ה"ז מבטל את הדמות שנא' (בראשית ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך ר"א בן עזריה אומר כל שאינו עוסק בפריה ורביה ה"ז שופך דמים ומבטל את הדמות שנאמר (שם) כי בצלם אלהים עשה את האדם ואתם פרו ורבו בן עזאי אומר כל מי שאינו עוסק בפ"ו הרי זה שופך דמים ומבטל את הדמות שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתוב ואתם פרו ורבו וגו'. ע"כ. ושימו לב היטב לשתי עינים שעולים מכאן:

יתכן שמה שאמרו חז"ל בענין המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו שופך דמים, זה רק למי שאינו הביא בן ובת לעולם. אמנם, מי שפסק שעוון זרע לבטלה עצמו הוא העוון החמור ביותר בתורה מלשונות של חז"ל, היה צריך להחמיר פי כמה לגבי מי שמבטל מצות פריה ורביה, והיה לו בעוון זה לומר, "שזה העוון החמור ביותר בתורה", מכיון שכאן אמרו, "הרי זה שופך דמים", ולא אמרו, "כאילו". אלא שבוודאי שגם כאן זו לשון גזומה. ומי שמבטל מצות פריה ורביה אינו כרוצח ממש, אלא ביטל מצוה חשובה מאוד מן התורה המעמידה את קיום מין האדם בעולם.

דוגמה ה':

עוד אמרו חז"ל (תלמוד בבלי מסכת נדרים דף מ עמוד א): "יצא ר' עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים – כאילו שופך דמים". והנה, לפי ענין זה, היה צריך לפסוק הש"ע, שכל מי שאינו מבקר את החולה, זה בין העוונות החמורים ביותר בתורה! שהרי נאמר, "כאילו שופך דמים"!

אני חושב שדי להבין עד כאן, שמלשונות חז"ל האמורים לגבי הוצאת זרע לבטלה, אין יסוד לפסוק שעוון זה הוא העוון החמור ביותר בתורה. ופסיקה זו באה, רק בעקבות ספר הזוהר הטמא המלא במיין של טומאה רקובה ונגעלת.

"מוסר של המאירי - אל תאמינו לכל דבר שכתוב":

והנה אמר החכם באדם בספר משלי (פרק יד פסוק טו): "פְּתֵי יֶאֱמִין לְכָל־דָּבָר וְעֵרוֹם יִבִּין לְאֶשְׁרָו". וכתב המאירי בחיבורו ופירוש לספר משלי (עמוד קמ' שנת הדפסה תשכט'. ובהוצאה חדשה שנת הדפסה תשפג' עמוד קעה): "אמר [שלמה המלך] שהפתי יאמין לכל דבר שישמע [=מאחרים], אם אפשר, אם נמנע [=כלומר שלא יתכן שיהיה, גם לזה הפתי יאמין], אם קרוב אם רחוק [=שלא יוכל להיות הדבר בדעת אדם גדול וחכם, גם לזה יאמין הפתי]. וערום, המתחכם בדעתו, [הוא זה אשר] יבין לאשורו, כלומר למצערו, משל שיתחכם בעצמו על הדבר הנשמע [=כלומר כאשר הוא שומע דבר מפי בני אדם הוא חוקר בדעתו], אם אפשר [=שיהיה מה ששמע], אם נמנע [הוא מן המציאות], אם קרוב אם רחוק. וחכמי המוסר אמרו, אם המספר [הוא] פתי, יהיה השומע פקח.

ועם היות זה הערה המונית, ראוי לכל [אדם] משכיל, לבחון בדעתו מה שראוי להאמין עיקר הענין. ובענין הנסתר [ממנו], אם באמונות [=בעניני הדת וההשקפות], אם בחכמות. באמונות, שיזהר [האדם] מן[ה]האמין הנמנעות בחוקו יתברך, ולא ישים בגדר האפשר, מה שהמנעו טבע קיים. והערום יתבונן [=החכם יתבונן בדעתו], איזה מן הנמנע ראוי להאמין, אע"פ שאפשרות אינו קרוב כל כך, כענין המופתים בשינוי הטבעים, והפינות הנמשכות להם, שאין במניעתם טבע קיים, ולא בהכחשתם מופת חותך, וכ"ש שהלחיצות בסתירתם גדולות ובצורות וקשות יותר בבחינתם נחת מזה לזה. ואיזה ראוי להרחיק מכל וכל כהתהפך הראשים בענין שוב העצם מקרה או מקרה עצם. או ש[חלילה יחשבו כי] האל יתגשם, או ישתנה [=כלומר, שלעולם ועד אסור לחשוב בדעתנו שהאל יתברך מתפעם, משתנה, מתפעל ויש לו מאורע ממאורעות הגופים חלילה]. או יבא כמותו [=כלומר אסור להעלות על לב חלילה, שהאל יתברך חילק עצמו לגורמים מפאת סיבות אשר כתובים בכמה ספרים חיצוניים], ו[כל] הדומים לאלו מהנמנעות כמוחלט בטבע קיים.

וב- [ענין ה]- "חכמות", במה שאין צד אמונה תלוי בו להתחייב האמנתו מצד העיון, כמציאות השד והעדרתו [=שכביכול אמרים, כי "שד" הוא לא רק שם משותף לענינים המזיקים, אלא טוענים בני אדם שיש לו מציאות ממש] ודבר זה אינו כותב המאירי, כי אין מציאות לשדים! אלא הוא שם משותף לענינים שונים].

וכביטול החלק והמצאותו, וכביטול מציאות הריקות וקיומו, ואמונת ההעתק [=אמונת גלגול הנשמות] וקיומה, וייחס [=בעקבות האמונה הכוזבת של אמונת הגלגול], החיות בצומח וכיוצא בהם כענין חלקי הנפש ובכלל מציאותה, ושאר דברים [=אלו וכיוצא בהם, שהם דברים] נסכלים [=דברים טפשיים], חשובים קצת הקדומים [=שהם, אותם הדברים הטפשיים, חשבו אותם ל-] דברים אמיתיים, ומי יתן החרש יחרישון ותהי להם לחכמה. ע"כ.